

T.C.
SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2020 YILI GENEL RAPORU

Aralık 2021

T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2020 YILI

GENEL RAPORU

Aralık 2021

Kamu İşletmeleri 2020 yılı Genel Raporu, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 43'üncü maddesi gereği hazırlanarak, Rapor Değerlendirme Kurulu'nun 27.12.2021 tarihli ve 518/1 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL ÇERÇEVE	1
1.1.Raporun Amacı	2
1.2. Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı	2
1.3. Raporun Kapsamındaki Kamu İşletmeleriyle İlgili Gelişmeler	3
2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	8
2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi	8
2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi.....	12
3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ	13
3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar.....	13
3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme.....	15
3.3. İstihdam	17
3.4. İşletme Çalışmaları.....	21
3.4.1. Alımlar	21
3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları	24
3.5. Yatırımlar	27
3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler.....	29
EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2020)	33

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler.....	16
Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri.....	20
Tablo 3 : Alımlar.....	23
Tablo 4 : Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programdaki Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar Dönem Sonuçları.....	24
Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları.....	25
Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları.....	25
Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları.....	26
Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamında Yapılan Yatırımları.....	28
Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları.....	29
Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler.....	31

KISALTMALAR

AOÇ	: Atatürk Orman Çiftliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BOTAŞ	: Boru Hatları ile Petrol Taşıma AŞ
DHMİ	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DMO	: Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü
ESK	: Et ve Süt Kurumu
EÜAŞ	: Elektrik Üretim Anonim Şirketi
EXİMBANK	: Türkiye İhracat Kredi Bankası AŞ
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GYO	: Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülleri
KBİ	: Tasfiye Halinde Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİK	: Kamu İktisadi Kuruluşları
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MKE	: Makine ve Kimya Endüstrisi AŞ
MPİ	: Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
PTT	: T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı AŞ
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	: T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım AŞ
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim AŞ
TEMSAN	: Türkiye Elektromekanik Sanayi AŞ
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TİM	: Taşkömürü İşletme Müessesesi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	: Türkiye Petrolleri AO
TTK	: Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
TÜDEMSAŞ	: Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii AŞ
TÜRASAŞ	: Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ
TÜLOMSAŞ	: Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii AŞ
TÜVASAŞ	: Türkiye Vagon Sanayisi AŞ
TVF	: Türkiye Varlık Fonu Yönetimi AŞ
ZKB	: Ziraat Katılım Bankası

1. GENEL ÇERÇEVE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 165'inci maddesi uyarınca, sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından denetlenmesine ilişkin esasların kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda 09.04.1987 tarihli ve 19426 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile; kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kuruluş amaçlarına göre denetlenmesine dair usul ve esaslar düzenlenmiştir.

3346 sayılı Kanun uyarınca, kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesini sağlamak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilecek 35 milletvekilinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu kurulmuş olup, Komisyon'un Sayıştay raporlarıyla Cumhurbaşkanlığının sevk edeceği diğer raporları ve varsa kendisince tespit edilen konuları inceleyeceği hüküm altına alınmıştır.

6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun denetim alanına ilişkin 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında ise 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 2'nci maddesi kapsamına giren kamu kurum, kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin, bu Kanun ve diğer kanunlarda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde Sayıştay tarafından yerine getirileceği düzenlemesi yer almaktadır.

Kamu işletmeleri denetimi; kamu idarelerinin hesap ve işlemleri ile mali rapor ve tablolarının güvenilirliği ve doğruluğu hakkında görüş bildirilmesi, kamu idarelerinin gelir, gider ve mallarına ilişkin hesap ve işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespiti, ulusal ekonomiye faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dahilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğinin, kuruluş amaçlarına ulaşmalarını teminen; faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğunun, mali yönetim ve iç kontrol sistemlerinin değerlendirilmesidir.

Sayıştay tarafından kamu işletmelerine ilişkin olarak yapılacak denetimin amacı;

- Kamu idaresinin hesap ve işlemleri ile mali rapor ve tablolarının, mali raporlama standartları doğrultusunda denetlenen kamu idaresinin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle doğru ve güvenilir bir biçimde gösterip göstermediği hakkında denetim görüşü oluşturmak,
- Kamu idaresinin gelir, gider, mal hesapları ile diğer hesap ve işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığını tespit etmek,
- Kamu idaresinin ulusal ekonomiye faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dahilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek,
- Kamu idaresinin kuruluş amaçlarına ulaşmalarını teminen; faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğunu tespit etmek,
- Mali yönetim ve iç kontrol sistemlerini değerlendirmek,
- Kamu idaresinin bilanço ve netice hesaplarının Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmasına esas denetim raporu hazırlamaktır.

1.1. Raporun Amacı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, 6085 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesi gereğince, denetlenen kamu işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları ile denetimlerine ilişkin genel tespitler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla her yıl hazırlanmaktadır.

Kamu İşletmeleri Genel Raporu ile kamu işletmelerinin faaliyet sonuçları hakkında kamuoyuna güvenilir ve yeterli bilgi sunulması, kamu idarelerinin performansının genel olarak değerlendirilmesi, hesap verme sorumluluğu ile mali saydamlığın yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı

02.04.1987 tarihli ve 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanununun 2'nci maddesi kapsamına giren, ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası kamu tüzelkişilerince sağlanmış olan kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağlamış oldukları diğer kurumlar ve yukarıda sayılanlardan olmamakla beraber kendilerine bazı kamu yetki ve

görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tabi kurumlar ve İller Bankası'nın Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi 6085 sayılı Sayıştay Kanunu uyarınca Sayıştay tarafından yerine getirilmektedir. Bu kapsamda denetlenen kuruluşların, yıllık faaliyet sonuçlarını içeren genel rapor hazırlanmakta ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla her yıl duyurulmaktadır.

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, denetim grup başkanlıkları tarafından hazırlanan kamu işletmeleri yıllık raporlarında yer alan füzyon verilerin konsolide edilmesi ve Genel Rapor'da yer verilmesi uygun görülen diğer hususların önemlilik, genellik arz etme ve kamuoyu bilgisine sunulma gerekliliği kriterleri çerçevesinde analiz edilmesi suretiyle hazırlanmaktadır.

Rapor Değerlendirme Kurulu tarafından izleyen yılın sonuna kadar son şekli verilen Kamu İşletmeleri Genel Raporu, Sayıştay'ın resmi internet sitesinde yayınlanmaktadır.

Rapor kapsamında kamu işletmeleri; hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak “Kamu İktisadi Teşebbüsleri”, “Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar”, “Mali Kuruluşlar” ve “Diğer Kuruluşlar” olarak tasnif edilmiş ve yıllık faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmıştır.

Rapor'da yer alan kamu işletmelerine ilişkin veriler, karşılaştırmaya imkân vermesi açısından üç yıllık olarak sunulmuştur.

1.3. Raporun Kapsamındaki Kamu İşletmeleriyle İlgili Gelişmeler

2018, 2019 ve 2020 yılında kamu işletmeleriyle ilgili gelişmelere aşağıda yer verilmiştir.

2018 yılında; Tasfiye Halindeki Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ ile Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt AŞ'nin tüzel kişiliği kaldırılmış, Türkiye Vakıflar Bankası TAO denetim kapsamından çıkmıştır. Bu dönemde; Anadolu Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret AŞ, Kule Verici Tesisleri İletişim ve Teknolojileri AŞ ile Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı AŞ kurulmuştur. 2018 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 73 adet rapor hazırlanmıştır.

2019 yılında; Halk Portföy AŞ'nin tüzel kişiliği kaldırılarak denetim kapsamından çıkarılmıştır. Bu dönemde; Askeri Fabrika ve Tersane İşletme AŞ, Central Oto Kiralama AŞ,

Emlak Varlık Kiralama AŞ, PTT Bilgi Teknolojileri AŞ, PTT Para Lojistik ve Özel Güvenlik Hizmetleri AŞ, Raylı Sistemler Mühendislik ve Müşavirlik AŞ, Sofra Kurumsal ve Ödüllendirme Hizmetleri AŞ, Türkiye Kalkınma Fonu, ZG Tarım Piyasaları AŞ, ZG Tarım ve Hayvancılık Yatırımları AŞ ile Ziraat İşletme Yönetimi ve Gayrimenkul Geliştirme AŞ Sayıştay denetim kapsamına girmiştir. 2019 yılında, Sayıştay tarafından bir önceki yıla göre üç kuruluş için denetim raporu yazılmazken, onbir yeni kuruluş için denetim raporu hazırlanmıştır. Böylece 2019 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 6 adedi kıst rapor olmak üzere 81 adet rapor hazırlanmıştır.

2020 yılında;

- 20.11.2017 tarihli ve 696 sayılı KHK ile 6219 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik kapsamında 03.12.2019 tarihli ve 1814 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türkiye Vakıflar Bankası TAO hisselerinden, diğer mülhak vakıflara ait olanları hariç olmak üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare ve temsil ettiği (A) ve (B) grubu hisselerin 11.12.2019 tarihi itibarıyla Hazineye devredilmesi sonucunda; Türkiye Vakıflar Bankası TAO ile sermayesinin %50'den fazlasına sahip olduğu Vakıf Finansal Kiralama AŞ, Vakıf Faktoring AŞ, Vakıf Yatırım Menkul Değerler AŞ, Vakıf Enerji ve Madencilik AŞ, Vakıf Gayrimenkul Değerleme AŞ, Taksim Otelcilik AŞ, Vakıf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ, Vakıf Pazarlama Sanayi ve Ticaret AŞ ve bağlı şirketi PYS Güvenlik AŞ Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Türkiye Vakıflar Bankası TAO, Türkiye Halk Bankası AŞ, T.C. Ziraat Bankası AŞ, Posta ve Telgraf Teşkilatı AŞ ve Türkiye Varlık Fonu'nun %20 oranında pay sahibi olduğu ve faaliyetlerine 2020 yılında başlayan Platform Ortak Karlı Sistemler AŞ'de Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- 03.03.2020 tarihli ve 2186 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile TCDD'nin üç bağlı ortaklığı Türkiye Vagon Sanayii AŞ (TÜVASAŞ), Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii AŞ (TÜLOMSAŞ) ve Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayii AŞ'nin (TÜDEMSAŞ) birleştirilmesi suretiyle Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının ilgili kuruluşu olarak, iktisadi devlet teşekkülü statüsünde Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ'nin (TÜRASAŞ) kurulması ve 30.07.2020 tarihinde tüzel kişilik kazanması neticesinde TÜRASAŞ Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- 04.04.2015 tarih ve 6648 sayılı Kanun ile kabul edilen Türkiye ile Sudan arasında İkili Tarımsal İşbirliği ve Ortaklığına İlişkin Anlaşma kapsamında Tarım İşletmeleri Genel

Müdürlüğü (TİGEM) tarafından kurulan ve sermayesinin %80'i TİGEM'e, %20'si de Sudan Tarım ve Ormancılık Bakanlığına ait olan Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık AŞ'nin kuruluş esasları 15.03.2018 tarih ve 30161 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2018/11226 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmiş, Karar kapsamında şirket ana sözleşmesi Yüksek Planlama Kurulunun 30.05.2018 tarihli ve 2018/T-13 sayılı kararı ile onaylanmış, Şirketin kuruluşu 05.09.2018 tarihinde tamamlanmış ve 10.09.2018 tarihinde Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmıştır. Şirket 2020 yılından itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Tasfiye Halinde Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'nin (KBİ) 26.03.2018 tarihinde yapılan 2017 yılı Olağan Genel Kurulu Toplantısında "tasfiye işlemlerinin tamamlanmasına, şirketin kapatılmasına, Şirketin Ticaret Sicil kaydının silinmesine ve ilgili vergi dairesine bildirilmesine" karar verilmiş olup söz konusu karar uyarınca; Şirket, 30.03.2018 tarihinde ticaret sicilinden terkin edilmiş ve keyfiyet 03.04.2018 tarih ve 9550 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmiş, Şirketin tüzel kişiliği sona ermiştir. Ancak, gerçek ve tüzel kişi ortaklar tarafından 2017 yılı Olağan Genel Kurulu Toplantısının iptali için dava açılmış olup 13.11.2019 tarihinde kesinleşen karar çerçevesinde Ankara Ticaret Sicil Müdürlüğü tarafından 11.02.2020 tarihli Ticaret Sicil Gazetesi'nde yapılan tescil işlemi ile KBİ mevcut davalar ile sınırlı olmak üzere yeniden ihya edilmiştir. 6102 sayılı Ticaret Kanunu'nun 547'nci maddesi uyarınca Şirketin ek tasfiyesine karar verilmesi sonucunda Şirket, Ankara 9. ve 5. Asliye Ticaret Mahkemelerinin kararları neticesinde 06.02.2020 ve 22.04.2021 tarihlerinde olmak üzere iki defa ticaret siciline resen tescil edilmiş olup bu kapsamda Şirket 2020 yılında yeniden Sayıştay denetimi kapsamında girmiştir.

- Ana faaliyet alanı sermaye piyasası mevzuatı ile belirlenen türler ile usul ve esaslarda kira sertifikası ihraç etmek olan ve sermayesinin tamamı Türkiye Emlak Katılım Bankası AŞ'ye ait olan Emlak Katılım Varlık Kiralama AŞ, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan (BDDK) ve Sermaye Piyasası Kurulu'ndan (SPK) alınan izin doğrultusunda 20.01.2020 tarihinde kurulmuş ve ticaret siciline tescil edilmiş olup kuruluşundan itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Sermayesinin tamamı Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası AŞ'ye ait olan ve ana faaliyet konusu Sermaye Piyasası Mevzuatı çerçevesinde münhasıran kira sertifikası ihraç etmek olan Kalkınma Yatırım Varlık Kiralama AŞ, 28.05.2020 tarihinde kurulmuş olup kuruluşundan itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Sermayesinin tamamı Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası AŞ'ye ait olan ve ana faaliyet konusu fonların kurulması ve yönetilmesi olan Kalkınma Girişim Sermayesi Portföy Yönetimi AŞ, 17.11.2020 tarihinde kurulmuş olup kuruluşundan itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Ana faaliyet konusu Türkiye ve yabancı ülkelerde, sigorta grupları içindeki her türlü dal ve branşa giren sigorta ve retekafül işlemleri yapmak, bu sigortalarla ilgili bölüşmeli ve/veya bölüşmesiz her türlü reasürans, retrosesyon ve alternatif risk transfer işlemlerinin yapılması ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığınca uygun görülecek havuz faaliyetlerinin yönetilmesi, risk paylaşım ve transferlerine iştirak etmek olan ve sermayesinin tamamı T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığına ait olan Türk Reasürans AŞ, 06.09.2019 tarihi itibarıyla tescil edilerek faaliyetlerine başlamış olup 2020 yılından itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Onko İlaç Sanayi ve Ticaret AŞ Yönetim Kurulu'nun 30.12.2019 tarihli ve 2019/13 sayılı kararıyla Şirket sermayesinin %85'ini oluşturan 79.050 adet A grubu hissesinin T.C. Ziraat Bankası AŞ'ye devrine karar verilmiş ve 31.12.2019 tarihinde "hisse devri, vefa hakkı tesisi, geri alım taahhüdü ve hissedarlar sözleşmesi" imzalanmış olup Şirket 2020 yılından itibaren Sayıştay denetimi kapsamına girmiştir.

- Ziraat Finansal Kiralama AŞ 01.03.2019 tarihinde Ziraat Katılım Bankası AŞ'ye devredilmiş ve 07.03.2019 tarihi itibarıyla tüzel kişiliği son ermiştir.

- Güneş Sigorta AŞ'nin Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O'ya, Halk Sigorta AŞ'nin Türkiye Halk Bankası AŞ'ye, Ziraat Sigorta AŞ'nin T.C. Ziraat Bankası AŞ'ye ait olan hisselerinin tamamı 22.04.2020 tarihinde Türkiye Varlık Fonu (TVF) Finansal Yatırımlar AŞ tarafından satın alınmış ve 30.08.2020 tarihinde, Ziraat Sigorta AŞ ile Halk Sigorta AŞ, Güneş Sigorta AŞ çatısı altında birleşerek tasfiyesiz infisah etmişlerdir.

- Vakıf Emeklilik ve Hayat AŞ'nin Türkiye Vakıflar Bankası TAO'ya, Halk Hayat ve Emeklilik AŞ'nin Türkiye Halk Bankası AŞ'ye, Ziraat Hayat ve Emeklilik AŞ'nin T.C. Ziraat Bankası AŞ'ye ait olan hisselerinin tamamı 22.04.2020 tarihinde TVF Finansal Yatırımlar AŞ tarafından satın alınmış ve 31.08.2020 tarihinde Ziraat Hayat ve Emeklilik AŞ ile Halk Hayat ve Emeklilik AŞ, Vakıf Emeklilik ve Hayat AŞ çatısı altında birleşerek tasfiyesiz infisah etmişlerdir.

- 03.03.2020 tarihli ve 2186 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile TCDD'nin üç bağlı ortaklığı Türkiye Vagon Sanayii AŞ (TÜVASAŞ), Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii AŞ (TÜLOMSAŞ) ve Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayii AŞ'nin (TÜDEMSAŞ) birleştirilmesi suretiyle Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ'nin (TÜRASAŞ) kurulması ve 30.07.2020 tarihinde tüzel kişilik kazanması neticesinde TÜVASAŞ, TÜLOMSAŞ ve TÜDEMSAŞ şirketlerinin ise tüzel kişiliği son bulmuştur.

Bu kapsamda 2020 yılına ilişkin olarak 2021 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 4 adedi kıst rapor olmak üzere 95 adet rapor hazırlanmış olup, 2020 yılı içerisinde 3 kuruluşun (TÜVASAŞ, TÜLOMSAŞ ve TÜDEMSAŞ) tasfiyesiz infisah yoluyla yeni kurulan TÜRASAŞ altında birleştirilmesi nedeniyle Genel Rapor 92 kuruluşun verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Yıl içerisinde denetime yeni giren kuruluşlar ile özelleştirme, tasfiye, başka kuruluşa devir, statü değişikliği gibi nedenlerle denetim dışı kalan kuruluşlar için bir yıldan az süreyi kapsayan kıst raporlar düzenlenmektedir.

Sayıştay tarafından 2020 yılında hazırlanan kıst raporlara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

04.03.2020 tarihli ve 31058 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2186 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile TCDD'nin üç bağlı ortaklığı Türkiye Vagon Sanayii AŞ (TÜVASAŞ), Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii AŞ (TÜLOMSAŞ) ve Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayii AŞ'nin (TÜDEMSAŞ) birleştirilmesi suretiyle Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının ilgili kuruluşu olarak, iktisadi devlet teşekkülü statüsünde Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ'nin (TÜRASAŞ) kurulması ve 30.07.2020 tarihinde tüzel kişilik kazanması neticesinde; Türkiye Vagon Sanayii AŞ (TÜVASAŞ), Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii AŞ (TÜLOMSAŞ) ve Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayii AŞ (TÜDEMSAŞ) için 01.01.2020 – 30.07.2020 dönemini ve Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ'nin (TÜRASAŞ) içinse 30.07.2020 – 31.12.2020 dönemini kapsayan kıst raporlar hazırlanmıştır.

2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi

Kamu işletmesi kavramı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak kamusal kaynakları kullanmak suretiyle ekonomik alanda faaliyet gösteren kamu kuruluşlarını ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Ülkemizde KİT'lerle ilgili ilk genel tanım, 17.06.1938 tarih ve 3460 sayılı, Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanun'da yer almıştır. Anılan Kanun'da, sermayesinin tamamı devlete ait olan ve kendi kanunlarında bu Kanun'a tabi oldukları belirtilen, tüzel kişiliği haiz, idarî ve malî yönden özerk ve sorumluluğu sermayeleri ile sınırlı kuruluşlar "İktisadi Devlet Teşekkülü" olarak tanımlanmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde, "Kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce denetlenmesi kanunla düzenlenir." denilmek suretiyle ilk kez "Kamu İktisadi Teşebbüsleri" kavramı yer almasına karşılık, kavramın tanımı yapılmamıştır.

1982 Anayasası'nda, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak KİT'lerin tanımı da yer almıştır. 1982 Anayasası'nın "Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi" başlığını taşıyan 165'inci maddesinde KİT'ler, "sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıkları ..." şeklinde tanımlanmıştır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kamu işletmelerinin kuruluş amaçları; ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekelleri devlet eliyle işletmek, özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek, gelir dağılımını düzenlemek vb. olarak sayılabilir.

KİT'lerin, sistemli bir şekilde kurulmaları ve geliştirilmeleri her ne kadar 1930'lu yıllardan itibaren gerçekleştirilmiş ise de, Osmanlı döneminde de özellikle ordu ve diğer alanlardaki teknik ihtiyaçları karşılamak üzere bazı devlet işletmeleri bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise, 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda, ülke kalkınmasının özel sektör eliyle gerçekleştirilmesine yönelik politikaların uygulanması benimsenirken, Osmanlı döneminden devreden tesislerin, devlet tarafından işletilmesi yoluna gidilmiştir.

Özel teşebbüs ve sanayinin desteklenmesi amacı ile ilk olarak 1925 yılında 633 sayılı Kanun ile Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bankanın temel fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalması ve 1929 ekonomik buhranının ortaya çıkması, ekonomide devletçilik fikrinin ağırlık kazanmasına ve bu yönde yeni uygulamaların başlatılmasına neden olmuştur.

Devletçilik uygulamalarının ağır bastığı 1931-1950 döneminde, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'na bağlı tesisler, 1932 yılında 2058 sayılı Kanun'la kurulan Devlet Sanayi Ofisine verilmiş, Bankacılık işlemleri de 1932 yılında 2064 sayılı Kanun'la kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması, özel teşebbüs taraftarı çevrelerde büyük tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine anılan bu iki kuruluş, birinci yılını doldurmadan mevcut yapıları içerisinde faaliyette bulunmalarının, milli sanayiinin gelişmesine katkıda bulunmaktan çok özel sektörü caydırıcı etkisi olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının yerine "Alüminyum sanayi işleriyle ve bankacılık muameleleriyle iştigal etmek" üzere 1933 yılında 2262 sayılı Kanun ile Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde sanayinin geliştirilmesi için hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nda yer alan projelerin büyük bölümünü gerçekleştirme görevi de 1934 yılında 2580 sayılı Kanun'la Sümerbank'a verilmiştir.

Sümerbank'ın kuruluşunu takiben 1935 yılında 14.06.1935 tarihli ve 2805 sayılı Kanun'la, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünce işletmeye elverişli bulunan madenlerin işlenmesini sağlamak ve Elektrik İşleri Etüt İdaresince geliştirilecek enerji üretim ve dağıtım projelerini tesis etmek ve işletmek üzere Etibank kurulmuştur.

Sümerbank ve Etibank temel sanayi, maden ve enerji işletmelerinin kurulmasında, modern işletmecilik tekniklerinin uygulanmasında, kalifiye insan gücünün yetiştirilmesinde, iştirakler kurarak şirketleşmenin geliştirilmesinde çok önemli görevler üstlenmiş olup, bunlar tarafından kurulan işletmeler, daha sonra kurulan KİT'lerin birçoğunun çekirdeğini oluşturmuştur.

Bu dönemde yapılan düzenlemelerle, Sümerbank ve Etibank dışında, yeni kamu teşebbüsleri de kurulmuştur. Kamu İşletmelerinin gerek sayılarındaki artış, gerekse ekonomideki artan önemi sonucunda, bu kuruluşların ortak bir düzenlemeye tabi tutulmaları

gereğinin ortaya çıkması üzerine; 17.06.1938 tarihinde 3460 sayılı, “Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun” çıkarılarak, o tarihte sermayesinin tamamı devlete ait teşekküllerden Sümerbank, Etibank, T.C. Ziraat Bankası, Denizbank ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu bu Kanuna tabi tutulmuştur.

3460 sayılı Kanun’la; KİT’leri, idari, mali ve teknik bakımdan sürekli denetlemek ve gözetlemekle görevli “Umumi Murakabe Heyeti” ve Umumi Murakabe Heyetinin raporlarını esas alarak yapacağı denetimler sonunda KİT’lerin ibra edilip edilmemesi konusunda karar almak üzere, Başbakanın başkanlığında yasama ve yürütme organı temsilcilerinden oluşan “Umumi Heyet” kurulmuş, Umumi Murakabe Heyeti daha sonra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu adını almıştır. 2010 yılında 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tüzel kişiliği sona erdirilerek Sayıştay’a devredilmiştir.

1950 yılında çok partili sisteme geçişle birlikte (1951-1960 döneminde); devletin ekonomideki payının küçültülmesi hedeflenmiş olmasına karşılık, bu hedef gerçekleştirilememiş, mevcut KİT’ler özel sektöre devredilemediği gibi, TCDD, PTT, Denizcilik Bankası T.A.Ş. ve DMO iktisadi devlet teşekkülü haline dönüştürülmüş; Türkiye Petrolleri AO (TPAO), EBK, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TDCİ), Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları AŞ (SEKA) ve T.C. Turizm Bankası gibi yeni teşekküller kurularak KİT’ler daha da yaygınlaştırılmıştır.

Bu dönemde, karma ekonomi ilkesi benimsenmiş ve plan disiplini içinde bir kalkınma modeli izlenmiştir. KİT’lerin yeniden düzenlenmeleri ve etkinliklerinin sağlanmasına yönelik olarak, Plan hedefleri doğrultusunda “İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu” kurulmuş; 1964 yılında 3460 sayılı Kanun’un yerine 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve İştirakler Hakkında Kanun, İDT’lerin yatırım sorunlarını çözmek amacıyla 441 sayılı Devlet Yatırım Bankası Kanunu ve KİT’lerin denetimine ilişkin olarak 468 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1983 yılında 440 sayılı Kanun’un yerine 60 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkında KHK çıkarılmış, bu KHK aynı yıl 2929 sayılı ile kanunlaştırılmış, bu Kanun da yedi ay sonra 1984 yılında yürürlükten kaldırılarak KİT’leri bugünkü hukuki statüsüne kavuşturan temel yasal düzenleme olan 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK yürürlüğe konulmuştur.

Anayasa gereği KİT'lerin TBMM tarafından denetlenmesine dair usul ve esaslar 1987 yılında çıkarılan 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir.

1980 sonrasındaki dönemde; ekonomik istikrar tedbirleri ile KİT politikalarında köklü değişiklikler yapılmıştır. 1985-1989 yıllarında uygulanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) kârlı ve verimli çalışmalarının esas olduğu, idari ve mali açılardan bağımsız çalışabilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

Kamunun ekonomideki payının azaltılması amacıyla 1980'li yıllardan itibaren başlatılan çalışmalarda; özelleştirmenin yasal alt yapısını oluşturmaya yönelik ilk hukuki düzenleme 1984 yılında çıkarılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ve 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile yapılmıştır.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da; iktisadi etkinliğin artırılması ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak üzere başlatılan özelleştirme programının süratle gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, bir yandan özelleştirme faaliyetleri sürdürülürken, diğer taraftan KİT'lerin kendilerine yeterli kaynak yaratarak daha kârlı ve verimli çalışmalarının sağlanması öngörülmüştür. Özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun bu dönemde çıkarılmıştır.

2000 yılından itibaren uygulanan ekonomik istikrar programlarında devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesinin hızlandırılmasına büyük önem verilmiştir.

2007-2013 dönemi için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; özelleştirmelerin de etkisiyle KİT sisteminin ekonomi içindeki payının önemli ölçüde azalması, KİT'lerin toplam brüt satış hasılatının GSYH'ye oranının 2006 yılındaki %9 seviyesinden 2013 yılında %3,3'e düşmesi, aynı dönemde KİT sisteminde yaratılan katma değer GSYH'ye oranının da %2'den %0,6'ya düşmesi hedeflenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde kamu, petro – kimya, tuz ve tütün sektörleri ile araç muayene istasyonları işletmeciliğinden tamamen çekilmiştir. Elektrik dağıtımı ve üretimi, doğal gaz dağıtımı, imalat sanayii, liman işletmeciliği, telekomünikasyon, bankacılık, denizyolu ve havayolu taşımacılığı alanlarında bir kısım özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda; kamu sermayeli işletmelerin kamuya yük getirmeden, verimlilik ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermeleri amaçlanmış ve Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değerın GSYH içindeki payının binde 8 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

2019-2023 yıllarına ait On Birinci Kalkınma Planı'nda; özelleştirmeler yoluyla devletin kamusal fayda taşımayan üretimdeki payının azaltılmasına devam edilmesi, mevcut kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyetlerinin piyasada rekabeti bozucu etkiye neden olmayacak etkin ve verimlilik temelli şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değerın GSYH içindeki payının yüzde 0,8, yatırımlarının GSYH içindeki payının binde 7 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. On Birinci Kalkınma Planı'nın uygulanması amacıyla orta vadeli programlar (OVP), yıllık programlar, kurumsal stratejik planları hazırlanmaktadır.

2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi

Rapor kapsamında kamu işletmeleri, tabi oldukları mevzuat, hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar, Mali Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir. Rapor'un konusunu teşkil eden ve belirtilen tasnif doğrultusunda hazırlanan kamu işletmeleri listesi Ek'te yer almaktadır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri: 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye tabi olan iktisadi devlet teşekkülleri (İDT) ile kamu iktisadi kuruluşlarını (KİK) ve bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri kamu iktisadi teşebbüsü olarak tasnif edilmiştir.

2020 yılında, 16 adet İDT ile bunlara bağlı 5 adet müessese ve 4 adet bağlı ortaklık ve 2 adet KİK olmak üzere toplam 27 adet KİT Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar: 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun kapsamında, özelleştirme çalışmalarına konu olan kamu işletmeleri özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir.

4046 sayılı Kanun'a göre, özelleştirme programına alınan kuruluşlar, sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye kadar Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Ayrıca bu Kanun'a tabi kamu işletmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olacağı ancak özelleştirme

uygulamalarıyla ilgili olarak 233 sayılı KHK'ya tabi olmayacakları düzenlenmiştir. 2020 yılında bu kapsamda 6 adet kamu işletmesi Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Mali Kuruluşlar: Bankacılık ve sigortacılık faaliyetleriyle işigal eden kuruluşlar ile diğer mali kuruluşlardan oluşmaktadır.

Sayıştay denetimine tabi mali kuruluşlardan; T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Emlak Katılım Bankası 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun kapsamında faaliyet gösterirken; Türkiye Vakıflar Bankası TAO, Türkiye İhracat Kredi Bankası, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası ve İller Bankası AŞ kendi kuruluş kanunlarına göre faaliyet göstermektedirler.

Mali kuruluşlar yukarıda belirtilen bankalar ve bunların mali nitelikteki bağlı ortaklıkları olmak üzere toplam 30 adet kuruluşu kapsamaktadır.

Diğer kuruluşlar: Kendi kuruluş kanunları kapsamında düzenlemelere tabi olan ve yukarıdaki gruptandırılmaya girmeyen Sayıştay denetimine tabi diğer kamu işletmelerini ifade etmekte olup 29 adet kuruluştan oluşmaktadır.

3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ

3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar

Kamu işletmeleri ile ilgili hedef ve politikalara kalkınma planları ile yıllık programlarda yer verilmekte olup; ayrıca kamu işletmelerinin faaliyetlerine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı ile çıkarılan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkların Genel Yatırım ve Finansman Programı ile çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. 2019-2023 yıllarını kapsayan On birinci Kalkınma Planı, 2019-2021 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program incelendiğinde kamu işletmeleri ile ilgili genel olarak;

-Özelleştirmeler yoluyla devletin kamusal fayda taşımayan üretimdeki payının azaltılmasının sürdürüleceği, mevcut kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) faaliyetlerinin piyasada rekabeti bozucu etkiye neden olmayacak etkin ve verimlilik temelli şekilde yürütüleceği,

-KİT'lerde yönetim süreçleri geliştirilerek ve mali uygulamaların sürdürülebilirlik çerçevesinde kontrol altına alınması,

-KİT'lerin, uygulamaya konulacak kârlılık ve verimlilik politikalarının etkisiyle ürettiği katma değerın milli gelire oranının yükseleceği ve artan KİT yatırımları, kârlılıkta yaşanan artışla finanse edilerek, bu sayede KİT borçlanma gereğinin GSYH'ya oranının sabit kalacağı,

-Kamu işletmelerinin, düşük maliyetle daha verimli üretim yapması ve ürün optimizasyonunu gerçekleştirmesinin sağlanacağı,

-Kamu işletmelerinin organizasyon yapılarında, iş süreçlerinde ve işgücünde verimliliği artırmaya yönelik projelerin uygulamaya konulacağı,

-Kamu işletmelerinin yatırım bütçelerinde ürün çeşitliliğini ve verimliliği artırmayı teminen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine yönelik kapasite geliştirmeye ağırlık verileceği,

-KİT'lerde istihdam edilecek personel sayısının özellikli durumlar haricinde artırılmayacağı,

-Kamu işletmelerinin üretim birimlerinde kapasite kullanım oranları artırılacağı, mevcut tesislerinin kapasiteleri en üst düzeyde kullanılacağı ve yeni yatırım tercihlerinin bu doğrultuda hayata geçirileceği,

-KİT'lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirleneceği, sektörde serbestleşmeye ve rekabete engel olan uygulamaların kaldırılacağı,

-Kamu işletmelerinde hesap verebilirliğin güçlendirileceği ve şeffaflığın artırılacağı,

-KİT'lerin stratejik yönetim dokümanlarının bütçe bağlantısının bütünleşik biçimde izlenmesine yönelik sistemin kurulacağı, değerlendirme raporları vasıtasıyla planlama süreçlerinin etkin hale getirileceği,

-KİT'lerde finansal raporlama ve bağımsız denetimin kalitesinin artırılacağı,

-Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edileceği,

-Özelleştirme uygulamalarında uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde ve belirlenmiş bir program dâhilinde halka arz dâhil olmak üzere yeni ve alternatif modeller kullanılarak ekonomik katma değer bazlı planlamaya geçileceği,

-Enerji KİT'lerinde kullanılması amacıyla Milli Akıllı Şebeke Yönetim Sistemi (Milli SCADA) geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacağı,

temel hedef ve politika olarak belirlenmiştir.

Bu temel hedef ve politikaların yanı sıra her yıl Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkları Genel Yatırım ve Finansman Programı ile kamu işletmelerinin yıllık çalışmalarını yürütürken uyacakları esaslar, mal ve hizmet tedarik ve üretim faaliyetlerine, borç ödemeleri ve alacaklarına, istihdama ilişkin hükümler, uygulanacak fiyatlara ilişkin esaslar belirlenmektedir.

3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme

2018-2020 yılı kamu işletmelerine ilişkin başlıca bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler

Toplu Bilgiler	Ölçü	2018	2019	2020	Yıllık Değişim (2019 – 2020)	Artış veya Azalış (%)
Esas sermaye	Bin TL	235.805.977	270.772.189	342.999.636	72.227.447	26,7
Ödenmiş sermaye	Bin TL	205.417.485	225.051.511	268.819.033	43.767.522	19,4
Varlıklar Toplamı	Bin TL	1.510.201.083	1.815.526.535	3.183.550.745	1.368.024.210	75,4
Öz kaynaklar	Bin TL	339.224.780	384.736.649	496.986.814	112.250.165	29,2
Yabancı kaynaklar	Bin TL	1.170.976.303	1.430.789.886	2.686.563.931	1.255.774.045	87,8
Yatırım harcamaları (nakdi)	Bin TL	23.177.416	23.244.859	30.720.654	7.475.795	32,2
Tüm alımlar tutarı	Bin TL	106.262.355	130.968.364	127.089.477	(3.878.887)	(3,0)
Net satışlar (Mali kuruluşlar hariç)	Bin TL	140.382.010	177.541.222	189.017.777	11.476.555	6,5
Net faiz geliri/gideri (Banka)	Bin TL	34.292.739	42.248.763	80.931.610	38.682.847	91,6
Teknik Bölüm dengesi (Sigorta)	Bin TL	916.414	1.523.032	99.365	(1.423.667)	(93,5)
Esas Faaliyet Kârı/Zararı (Diğer Mali Kuruluşlar)	Bin TL	581.416	985.100	1.945.065	959.965	97,4
Personel sayısı	Kişi	186.785	192.852	199.080	6.228	3,2
Personel giderleri	Bin TL	21.663.891	25.737.848	29.834.987	4.097.139	15,9
Dönem kârı (61 Kamu İşletmesi)	Bin TL	44.164.229	38.907.990	45.940.636	7.032.646	18,1
Dönem zararı (-) (28 Kamu İşletmesi)	Bin TL	11.093.109	13.764.676	11.592.500	(2.172.176)	(15,8)

2019 yılında 26 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır. 2020 yılında ise TİGEM, DHMİ, MKE, TCDD Teknik Mühendislik ve Müşavirlik AŞ, TCDD, TÜRASAŞ, BOTAŞ, TEİAŞ, TEMSAN, TPOA, TTK Amasra, TTK Armutçuk TİM, TTK Karadon TİM, TTK Kozlu TİM, TTK Üzülmöz TİM, TTK, T.C. Ziraat Bankası AŞ, Türkiye Emlak Katılım Bankası AŞ, Türk Eximbank, ZG Tarım Piyasaları AŞ, Ziraat GYO AŞ, Bileşim Finansal Teknolojiler Ve Ödeme Sistemleri AŞ, Halk GYO AŞ, Türkiye Halk Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. Vakıf Faktoring AŞ, Vakıf Finansal Kiralama AŞ, Vakıf Gayrimenkul Değerleme AŞ, Vakıf GYO AŞ ve Vakıf Yatırım Menkul Değerler AŞ olmak üzere 30 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır.

2019 yılsonu itibarıyla, 384,7 milyar TL'si öz kaynak, 1,4 trilyon TL'si yabancı kaynak olmak üzere toplam 1,8 trilyon TL kaynak kullanan kamu işletmeleri, 2020 yılsonu itibarıyla 497 milyar TL'si öz kaynak, 2,7 trilyon TL'si de yabancı kaynak olmak üzere toplam 3,2 trilyon TL kaynak kullanmıştır. 2020 yılsonu itibarıyla önceki döneme göre öz kaynaklar %29,2 oranında artarken, yabancı kaynaklar %87,8 oranında artmış ve toplam kaynak artış oranı %75,4 olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılsonu itibarıyla toplam varlıkların %15,6'sı oranında 497 milyar TL'si öz kaynaklar, %84,4'ü oranında 2,7 trilyon TL'si de yabancı kaynak tarafından karşılanmıştır.

Tabloda yer alan yatırım harcamaları (nakdi), raporun 'Yatırımlar' bölümünde, personel ile ilgili veriler 'İstihdam' bölümünde, gelir ve kâr verileri 'İşletme Sonuçları' bölümünde ayrıntılı incelenmiştir.

3.3. İstihdam

Kamu işletmelerinde çalışan personelin istihdam şekilleri 399 sayılı KHK'nın 3'üncü maddesinin (a) bendinde; memur, sözleşmeli personel ve işçiler olarak belirtilmiştir. Aynı maddenin (b) bendinde; *"Teşebbüs ve bağlı ortaklıkların genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevleri; genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul ve daire başkanları, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürleri, müfettiş ve müfettiş yardımcıları ile ekli 1 sayılı cetvelde kadro unvanları gösterilen diğer personel eliyle gördürülür. Bunlar hakkında bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen hükümler dışında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır."* hükmü yer almış ve memurlarca yürütülecek görevler ile memur kadro unvanları belirlenmiştir. Üçüncü maddenin (e) bendinde de, işçilerin bu KHK'ya tabi olmadığı ifade edilmiştir.

KİT’lerde işçi personelin istihdamı; 4857 sayılı İş Kanunu ile 1475 sayılı İş Kanunu’nun 14’üncü maddesi hükümlerine göre yürütülmekte olup, ücret ve diğer hakları ile ilgili olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile toplu iş sözleşmesi ve personel yönetmelikleri hükümleri uygulanmaktadır.

4046 sayılı Kanun kapsamında özelleştirme programına alınan kuruluşların personeli, programa alınma tarihindeki statülerini korumakta ve özelleşmenin gerçekleştiği tarihe kadar buldukları statülerde çalışmaya devam etmektedirler.

4603 sayılı Kanun’a tabi kamu bankaları 233 ve 399 sayılı KHK’ların kapsamından çıkarılmış olmakla birlikte, Kanun’un 2’nci maddesinin üçüncü bendinde *“Bankaların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut personeli hakkında aylık, özlük ve emeklilikleri yönünden tabi oldukları mevzuatın uygulanmasına devam olunur. Bunlardan uygun görülenler istekleri halinde, emeklilik statüleri devam etmek üzere özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılabilir.”* hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 4603 sayılı Kanun’a göre bu bankalarda özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılacak personelin sayısı, unvanı, ücret ve sair mali haklarının tespitinde genel kurullar yetkili olup, genel kurullar bu yetkilerini yönetim kurullarına devretmektedirler.

Kamu işletmelerinde bir önceki yıla göre personel sayısında ortaya çıkan değişimlerde denetim kapsamına giren şirketler sebebiyle ortaya çıkan artışın yanı sıra şirket devir ve birleşmelerinden kaynaklanan yeni istihdam rakamlarının konsolide verilere ilavesi etkili olmuştur.

Diğer kuruluşlar kapsamındaki kuruluşlardan kendi kuruluş kanunu bulunanlarda istihdam edilen personelin hangi statüde çalıştırılacağı hususu ilgili kanunlarında belirlenmiştir. Bu kuruluşlardan; AOÇ faaliyetlerini 657 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen memurlar, 4857 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen işçiler ve istisnai hallerde de sözleşmeli statüde istihdam edilen personel ile yürütmektedir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)’nda 2020 yılında kadro karşılığı sözleşmeli personel, sözleşmeli personel ve özel hukuk hükümlerine tabi personel olmak üzere 3 türlü personel istihdamı gerçekleştirilmiştir. MİP’de çalışanların tamamı memur statüsünde iken, TOKİ’de çalışanlar memur ve sözleşmeli personel statüsünde istihdam edilmiştir.

Belirtilen kuruluşlar dışındaki diğer kuruluşlarda ise genellikle 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi işçi personel istihdam edilmektedir.

Kamu işletmelerinde 2018-2020 yıllarında çalışan personelin yılsonu sayıları ile personel giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri

Personel Türleri	Personel Sayısı (Kişi)				Yıllık Değişim (2019-2020)		Personel Giderleri (Bin TL)					
	2018	2019	2020	Toplam	Toplam (%)	2018	2019	2020	Yıllık Değişim (2019-2020)			
									Tutar	(%)		
1- Kamu İktisadi Teşebbüsleri												
a) Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler												
b) Memurlar	3.790	3.867	4.003	136	3,5	2.378	3.238	7.366	4.128	127,5		
c) Sözleşmeliler	42.870	43.546	44.510	964	2,2	4.043.903	4.901.872	5.819.646	917.774	18,7		
d) İşçiler	48.769	48.230	50.164	1.934	4,0	6.368.281	7.844.673	8.267.784	423.111	5,4		
Toplam (1)	95.429	95.643	98.677	3.034	3,2	10.851.614	13.293.081	14.684.758	1.391.677	10,5		
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar												
a) Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler												
b) Memurlar	220	173	170	(3)	(1,7)	1.315	1.279	1.986	707	55,3		
c) Sözleşmeliler	1.052	853	785	(68)	(8,0)	24.050	23.407	29.353	5.946	25,4		
d) İşçiler	4.918	4.469	5.637	1.168	26,1	102.696	86.373	104.871	18.498	21,4		
Toplam (2)	6.190	5.495	6.592	1.097	20,0	745.728	650.555	934.108	283.553	43,6		
3- Mali Kuruluşlar												
a) Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler												
b) Memurlar												
c) Sözleşmeliler	2.889	2.365	2.257	(108)	(4,6)	371.316	467.439	491.046	23.607	5,1		
d) İşçiler	46.972	47.458	48.469	1.011	2,1	5.980.244	7.079.736	8.738.700	1.658.964	23,4		
Toplam (3)	49.861	49.823	50.726	903	1,8	6.367.832	7.569.237	9.260.061	1.690.824	22,3		
4- Diğer Kuruluşlar												
a) Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler												
b) Memurlar	691	632	569	(63)	(10,0)	1.649	4.452	10.776	6.324	142,1		
c) Sözleşmeliler	31.675	33.956	33.606	(350)	(1,0)	65.694	62.442	65.623	3.181	5,1		
d) İşçiler	2.939	7.303	8.910	1.607	22,0	3.158.176	3.371.965	3.802.857	430.892	12,8		
Toplam (4)	35.305	41.891	43.085	1.194	2,9	3.698.717	4.224.975	4.987.735	762.760	18,1		
Kamu İşletmeleri Toplamı												
a) Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler												
b) Memurlar	4.701	4.672	4.742	70	1,5	21.614	31.031	50.444	19.413	62,6		
c) Sözleşmeliler	78.486	80.720	81.158	438	0,5	526.796	629.147	684.938	55.791	8,9		
d) İşçiler	103.598	107.460	113.180	5.720	5,3	7.676.091	8.827.649	10.218.420	1.390.771	15,8		
GENEL TOPLAM (1+2+3+4)	186.785	192.852	199.080	6.228	3,2	21.663.891	25.737.848	29.866.663	4.128.815	16,0		

Kamu işletmelerinde istihdam edilen personel sayısı 2019 yılsonunda 192.852 kişiyken, bu rakam 2020 yılsonunda 199.080 kişiye yükselmiştir. Bu bağlamda personel giderleri toplamı 25,7 milyar TL'den 29,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Personel sayı ve giderlerinde, alt dağılımlara göre farklı oranlarda değişimler gerçekleşirken, toplamda personel sayısı %3,2, personel giderleri ise %16 oranında artmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; toplam istihdam sayısı 2020 yılında 26 milyon 812 bin kişi olmuş, kamu işletmelerinin istihdama katkısıysa %0,74 seviyesinde gerçekleşmiştir.

3.4. İşletme Çalışmaları

3.4.1. Alımlar

KİT'ler, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 2/b maddesi ile Kamu İhale Kanunu kapsamı içinde yer almaktadır. 4603 sayılı Kanun'a tabi bankaların sadece yapım işleri Kanun kapsamında bulunmaktadır. 13.02.2011 tarih 6111 sayılı Kanun ile söz konusu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketlerin yapım ihaleleri dışındaki mal ve hizmet alımları, Kamu İhale Kanunu kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Kamu İhale Kanunu'nun 2'nci maddesinin son fıkrasında; enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde faaliyet gösteren teşebbüs, işletme ve şirketlerin bu Kanun kapsamı dışında olduğu belirtilirken, geçici 4'üncü maddesinde söz konusu kuruluşların kendi kanunları yürürlüğe girinceye kadar 4734 sayılı Kanun'a tabi olacakları belirtilmiştir. Ancak, söz konusu kanuni düzenleme yapılmamıştır.

Ayrıca 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankaların 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi gayrimenkul yatırım ortaklıkları Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışındadır.

Kamu İhale Kanunu'ndan istisna tutulan mal ve hizmetler, Kanun'un 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (g) fıkrasına göre; KİT'ler ile sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları her çeşit kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketlerin; doğrudan mal ve hizmet üretimine veya ana faaliyetlerine yönelik ihtiyaçlarının temini için yapacakları, yaklaşık maliyeti ve sözleşme bedeli 2020 yılı için 14.877.509 TL'yi aşmayan mal veya hizmet alımları istisna kapsamındadır. İstisna kapsamındaki mal ve

hizmetler, Kanun'un geçici 4'üncü maddesi kapsamında, ilgili kuruluşların talebi üzerine Kamu İhale Kurumu tarafından belirlenmektedir.

Kamu işletmeleri ile doğrudan ilgili diğer istisnalar aşağıda sayılmıştır:

-Kanun kapsamına giren kuruluşlarca, kuruluş amacı veya mevzuatı gereği işlemek, değerlendirmek, iyileştirmek veya satmak üzere doğrudan üreticilerden veya ortaklarından yapılan tarım veya hayvancılıkla ilgili ürün alımları,

-Boru Hatları ile Petrol Taşıma AŞ (BOTAŞ) tarafından ithalat yoluyla yapılacak spot sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alımları,

-Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünün her türlü program, haber, yapım ve yayınlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinden yapacağı mal ve hizmet alımları

-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının bağlı, ilgili veya ilişkili kurum veya kuruluşlarının, faaliyetleri ile ilgili olarak birbirlerinden veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından karşılanan enerji, yakıt, mal, hizmet, danışmanlık alımları ve büyük onarım işleri, Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt AŞ (TETAŞ) tarafından tedarik amaçlı yapılacak elektrik enerjisi alımları,

-Fakir ailelere kömür yardımı yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararnamele kapsamında; işleticisi kim olursa olsun, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğünün kendisine veya bağlı ortaklık veya iştiraklerine ait olan kömür sahalarından yapacağı mal ve hizmet alımları,

-Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık Anonim Şirketinin, Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii Anonim Şirketi, Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii Anonim Şirketi ve Türkiye Vagon Sanayii Anonim Şirketinden yapacağı mal veya hizmet alımları,

-Faaliyet ve görev alanı kapsamında yer alan tarımsal ürünlerle ilgili olmak üzere, üretimin yetersiz olması nedeniyle ürün fiyatlarında meydana gelebilecek olağanüstü dalgalanmaların önlenmesi veya ürünlerde fiyat istikrarının sağlanması amacıyla ilgili bakanın onayı ve Toprak Mahsulleri Ofisi Yönetim Kurulunun görevlendirmesi ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün ithalat yoluyla yapacağı tarımsal ürün alımları ve buna ilişkin hizmet alımları.

Ayrıca; 09.05.2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 31'inci maddesi ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 3'üncü maddesinde belirtilen parasal limitin "Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinin anılan bent kapsamındaki mal ve hizmet alımları" için uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Gerçekleştirilen değişiklik ile PTT'nin, ana faaliyetlerine yönelik alımları, tutarı ne olursa olsun Kamu İhale Kanunu kapsamı dışında bırakılmıştır.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 47'nci maddesinde; Kurumun her türlü alım, satım, hizmet, danışmanlık, yapım ve taşıma işleri ile bu hususlara ilişkin ihale işlemleri, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu hükümlerine tabi olmadığı ve bu iş ve işlemlerin yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmiştir.

Kamu işletmelerinin 2018-2020 yılları itibarıyla mal ve hizmet alımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3 : Alımlar

Alımların Türleri	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020			Yıllık Değişim (2019-2020)	
			Yurtiçi (Bin TL)	Yurtdışı (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	Tutar (Bin TL)	Yüzde (%)
1-Kamu İktisadi Teşebbüsleri							
a) İlk madde ve malzeme alımları	15.375.078	17.061.974	12.052.644	10.591.657	22.644.301	5.582.327	32,72
b) Ticari mal alımları	78.846.955	99.331.824	29.321.237	54.971.677	84.292.914	(15.038.910)	(15,14)
c) Hizmet alımları	3.700.786	4.282.022	4.625.413	9.947	4.635.360	353.338	8,25
Toplam (1)	97.922.819	120.675.820	45.999.294	65.573.281	111.572.575	(9.103.245)	(7,54)
2-Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malzeme alımları	2.285.845	2.639.322	4.291.358	-	4.291.358	1.652.036	62,59
b) Ticari mal alımları	7.444	470	645.299	-	645.299	644.829	137197,66
c) Hizmet alımları	280.698	209.185	267.280	-	267.280	58.095	27,77
Toplam (2)	2.573.987	2.848.977	5.203.937	-	5.203.937	2.354.960	82,66
3-Mali Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malzeme alımları	291.683	446.466	90.272	-	90.272	(356.194)	(79,78)
b) Ticari mal alımları			223.617	3.798	227.415	227.415	
c) Hizmet alımları	1.806.989	2.522.633	4.479.047	45.945	4.524.992	2.002.359	79,38
Toplam (3)	2.098.672	2.969.099	4.792.936	49.743	4.842.679	1.873.580	63,10
4-Diğer Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malzeme alımları	219.567	260.835	829.738	194.580	1.024.318	763.483	292,71
b) Ticari mal alımları	235.102	171.471	348.215	170	348.385	176.914	103,17
c) Hizmet alımları	3.212.208	4.042.162	5.230.373	269.258	5.499.631	1.457.469	36,06
Toplam (4)	3.666.877	4.474.468	6.408.326	464.008	6.872.335	2.397.867	53,59
Kamu İşletmeleri Toplamı							
a) İlk madde ve malzeme alımları	18.172.173	20.408.597	17.264.012	10.786.237	28.050.249	7.641.652	37,44
b) Ticari mal alımları	79.089.501	99.503.765	30.538.368	54.975.645	85.514.013	(13.989.752)	(14,06)
c) Hizmet alımları	9.000.681	11.056.002	14.602.113	325.150	14.927.263	3.871.261	35,02
GENEL TOPLAM(1+2+3+4)	106.262.355	130.968.364	62.404.493	66.087.032	128.491.526	(2.476.839)	(1,89)

Kamu işletmelerinin tüm alımları, 2020 yılında önceki yıla göre %1,89 oranında 2,5 milyar TL azalarak 128,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Kamu iktisadi teşebbüslerinin alımlarındaki azalış büyük ölçüde BOTAŞ ve EÜAŞ'ın mal ve hizmet alımlarındaki düşüşten kaynaklanmıştır. BOTAŞ'ın mal ve hizmet alımları 2019 yılında 68,7 milyar TL gerçekleşirken, 2020 yılında 56,5 milyar TL'ye düşmüştür. EÜAŞ'ın mal ve hizmet alımları ise 2019 yılında 23 milyar TL gerçekleşirken, 2020 yılında 18,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları

KİT'ler, özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar ve diğer kuruluşların dönem sonuçları Tablo 4, bankaların dönem sonuçları Tablo 5, sigorta şirketleri dönem sonuçları Tablo 6 ve diğer mali kuruluşların dönem sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 4 : Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programdaki Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar Dönem Sonuçları

Gelir ve Gider Kalemleri	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020 (Bin TL)	Yıllık Değişim (2019-2020)	
				Tutar (Bin TL)	Yüzde (%)
A-Brüt satışlar	144.916.621	182.538.946	192.685.889	10.146.943	5,56
B-Satış indirimleri (-)	4.534.611	4.997.724	3.590.911	(1.406.813)	(28,15)
C-Net satışlar	140.382.010	177.541.222	189.094.978	11.553.756	6,51
D-Satışların maliyeti(-)	128.202.429	156.827.768	164.378.605	7.550.837	4,81
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	12.179.581	20.713.454	24.716.373	4.002.919	19,33
E-Faaliyet giderleri (-)	10.680.053	15.165.547	16.242.029	1.076.482	7,10
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	1.499.528	5.547.908	8.474.344	2.926.436	52,75
F-Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	31.400.795	25.602.508	29.035.826	3.433.318	13,41
G-Diğer faaliyetlerden olağan gider ve z. (-)	16.851.919	15.757.543	19.709.148	3.951.605	25,08
H-Finansman giderleri (-)	3.873.916	5.351.737	7.563.328	2.211.591	41,32
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	12.174.488	10.041.136	10.237.694	196.558	1,96
I-Olağan dışı gelir ve kârlar	6.359.005	2.341.838	3.315.631	973.793	41,58
J-Olağandışı gider ve zararlar (-)	4.735.707	4.747.755	7.676.399	2.928.644	61,68
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI (-)	13.797.786	7.635.220	5.876.926	(1.758.294)	(23,03)
K-Dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-)	3.727.453	2.730.762	2.861.334	130.572	4,78
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI (-)	10.070.333	4.904.458	3.015.592	(1.888.866)	(38,51)

Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları

Gelir ve Gider Kalemleri	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020 (Bin TL)	Yıllık Değişim (2019-2020)	
				Tutar (Bin TL)	%
I- Faiz Gelirleri	98.434.281	125.806.702	185.456.149	59.649.447	47,41
II- Faiz Giderleri (-)	64.141.542	83.557.939	104.524.539	20.966.600	25,09
III- Net Faiz Geliri/Gideri (I-II)	34.292.739	42.248.763	80.931.610	38.682.847	91,56
IV- Net Ücret Ve Komisyon Gelirleri/Giderleri	4.822.712	6.686.025	9.494.440	2.808.415	42,00
V- Temettü Gelirleri	803.386	1.504.859	1.803.952	299.093	19,88
VI- Ticari Kâr / Zarar (Net)	3.190.060	(10.321.289)	(14.614.624)	4.293.335	41,60
VII- Diğer Faaliyet Gelirleri	2.944.988	4.459.522	13.729.956	9.270.434	207,88
VIII- Faaliyet Brüt Kârı / Zararı (III+IV+V+VI+VII)	39.673.765	44.577.880	91.345.334	46.767.454	104,91
IX- Kredi Ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı (-)	8.361.572	11.880.352	33.763.380	21.883.028	184,20
X- Diğer Faaliyet Giderleri (-)	14.513.275	18.028.973	31.389.928	13.360.955	74,11
XI- Net Faaliyet Kârı/Zararı (VIII-IX-X)	16.798.918	14.668.555	26.192.026	11.523.471	78,56
XII- Birleşme İşlemi Sonrasında Gelir Olarak Kaydedilen Fazlalık Tutarı	-	-	-	-	-
XIII- Öz Kaynak Yöntemi Uygulanan Ortaklıklardan Kâr/Zarar	-	-	-	-	-
XIV- Net Parasal Pozisyon Kârı/Zararı	-	-	-	-	-
XV- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	16.798.918	14.668.855	26.192.026	11.523.171	78,56
XVI- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	2.785.375	2.538.837	5.950.893	3.412.056	134,39
XVII- Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net K/Z	14.013.543	12.130.018	20.241.133	8.111.115	66,87
XVIII- Durdurulan Faaliyetlerden Gelirler	-	-	-	-	-
XIX- Durdurulan Faaliyetlerden Giderler (-)	-	-	-	-	-
XX- Durdurulan Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	-	-	-	-	-
XXI- Durdurulan Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	-	-	-	-	-
XXII- Durdurulan Faal. Dönem Net K/Z	-	-	-	-	-
XXIII- Net Dönem Kârı/Zararı (XVII+XXII)	14.013.543	12.130.018	20.241.133	8.111.115	66,87

Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları

Gelir ve Gider kalemleri	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020 (Bin TL)	Yıllık Değişim (2019-2020)	
				Tutar (Bin TL)	%
Teknik Gelir	4.001.242	5.621.790	650.789	(4.971.001)	(88,42)
Teknik Gider (-)	3.084.828	4.098.758	551.424	(3.547.334)	(86,55)
Teknik Bölüm dengesi	916.414	1.523.032	99.365	(1.423.667)	(93,48)
Yatırım gelirleri	1.002.896	1.284.024	66.307	(1.217.717)	(94,84)
Yatırım Giderleri (-)	303.123	518.142	68.089	(450.053)	(86,86)
Diğer Gelir/gider farkı	(44.465)	(29.803)	7.477	37.280	125,09
Brüt Dönem Karı/Zararı (Vergi Öncesi)	1.571.722	2.259.111	105.060	(2.154.051)	(95,35)
Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	349.756	517.631	22.851	(494.780)	(95,59)
Dönem Net Karı/Zararı	1.221.966	1.741.480	82.209	(1.659.271)	(95,28)

Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları

Gelir ve Gider Kalemleri	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020 (Bin TL)	Yıllık Değişim (2019-2020)	
				Tutar (Bin TL)	%
Brüt Kâr/Zarar	916.278	1.077.012	1.582.803	505.791	46,96
Esas Faaliyetlerden Gelirler	379.793	441.854	1.142.463	700.609	158,56
Esas Faaliyetlerden Giderleri (-)	714.665	533.766	(780.201)	(1.313.967)	(246,17)
Esas Faaliyet Kârı/Zararı	581.416	985.100	1.945.065	959.965	97,45
Diğer Gelirler	5.461.986	1.599.260	2.485.722	886.462	55,43
Diğer Giderler (-)	5.140.708	1.642.707	(2.099.865)	(3.742.572)	(227,83)
Sürdürülen faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	902.694	941.653	2.330.922	1.389.269	147,54
Sürdürülen faaliyetler vergi gideri/geliri (-)	118.151	67.883	(314.814)	(382.697)	(563,76)
Sürdürülen faaliyetler dönem kârı/zararı	784.543	873.770	2.016.108	1.142.338	130,74
Durdurulan Faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	-	-	-	-	-
Durdurulan faaliyetler vergi gideri/geliri	-	-	-	-	-
Durdurulan faaliyetler dönem kârı/zararı	-	-	-	-	-
Dönem kârı/zararı (net)	784.543	873.770	2.016.108	1.142.338	130,74

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) net satışları 2020 yılında bir önceki yıla göre %6,5 oranında artarak 189 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu artışta 5,5 milyar TL DMO'nun, 3,8 milyar TL TEİAŞ'ın, 3,6 milyar TL Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)'nün ve 1,5 milyar TL BOTAS'ın net satışlarındaki artış etkili olmuştur.

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) dönem kârı ise 2018 yılında 13,8 milyar TL iken 2019 yılında 7,6 milyar TL'ye, 2020 yılında ise 5,7 milyar TL'ye düşmüştür. Kamu işletmelerinden 28'i 2020 yılında zarar ederken; diğerleri kâr elde etmiştir. En çok kâr elde eden kuruluşlar ise TEİAŞ (6 milyar TL), Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü (2,7 milyar TL), TOKİ (2,2 milyar TL), TPAO (1,7 milyar TL) ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü (1,2 milyar TL) olmuştur.

Bankalar 2020 yılı dönem net kârı önceki yıla göre % 66,9 oranında artarak 20.2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Söz konusu artışta; net faiz gelirlerindeki, diğer faaliyet gelirlerindeki, net ücret ve komisyon gelirlerindeki artış etkili olmuştur.

Hazine ve Maliye Bakanlığının 2020-2022 dönemini kapsayan Yeni Ekonomi Programı'nda kamu sigorta ve bireysel emeklilik şirketlerinin Türkiye Varlık Fonu Yönetimi AŞ (TVF) tarafından kurulacak bir şirket çatısı altında birleştirilmesi kararı alınmıştır. Söz konusu karar kapsamında kamu sigorta ve bireysel emeklilik şirketlerinin TVF tarafından kurulan TVF Finansal Yatırımlar AŞ'ye devri 22.04.2020 tarihinde tamamlanmıştır. Söz konusu sigorta şirketlerine dair rakamlara 2020 yılı rakamları içerisinde yer verilmediğinden sigortacılık sektörü rakamlarında önceki yıla oranla ciddi bir düşüş görülmektedir.

Sigortacılık sektörüne dair 2020 yılı dönem sonucu rakamları yalnızca Türk Reasürans AŞ'ye ait verilerden oluşmaktadır.

Diğer mali kuruluşların 2020 yılında esas faaliyet karı 1.9 milyar TL, dönem kârı ise 2,3 milyar TL seviyesindedir.

3.5. Yatırımlar

Kalkınma planlarının hayata geçirilmesinde en önemli uygulama araçlarından birisi olan ve planın yapı taşları niteliğindeki kamu yatırım projelerini kapsayan ilgili yıl Yatırım Programının Kabulü ve Uygulanmasına Dair Cumhurbaşkanı Kararı, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 19'uncu maddesi ve 13 sayılı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2'nci maddesi gereğince her yıl Ocak ayının on beşine kadar Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Kamu Yatırım Programları; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu kuruluşlarının, döner sermayeli kuruluşların ve sosyal güvenlik kuruluşlarının, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar ile İller Bankası'nın yürüteceği projeler ile mahalli idarelerin (büyükşehir belediyeleri, belediyeler, su ve kanalizasyon idareleri) dış proje kredisiyle finanse ederek yürütecekleri projeleri kapsamaktadır. Mahalli idarelerin yatırım programı kapsamındaki söz konusu projeleri ile diğer kuruluşların hibe vs. gibi istisnai kaynaklardan finanse edilen projeleri veya ödenekleri genel tablolara dâhil edilmemektedir.

Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı'ndaki hükümlere uygun olarak yatırım projelerinin; adı, yeri, karakteristiği, başlama bitiş tarihleri, tutarı ve ödeneği gibi parametrelerinde yıl içinde revizyonlar yapılabilmekte, programa yeni proje alınabilmekte veya programdan proje çıkarılabilmektedir.

2020 Yılı Yatırım Programı'nda kamu işletmelerinden; kamu payı yüzde 50'nin üzerindeki iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların bağlı ortaklıkları, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar, döner sermayeli kuruluşlar yatırımları düzenlenmiştir.

Resmi Gazete'de her yıl Programların Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı yayımlanmakta olup; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Yatırım Programları kapsamında yürütülen kamu yatırımlarının gerçekleşme

durumunu ortaya koymak üzere, söz konusu Karar gereğince Kamu Yatırımları Raporu hazırlamaktadır. Rapor'da yer alan revize ve gerçekleşme rakamları, kamu kuruluşlarınca Kamu Yatırım Proje Bilgi Sistemi'ne girilen bilgileri yansıtmaktadır.

Kamu işletmelerinin Yatırım Programı kapsamında yapılan yatırımları ve gerçekleşme tutarları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamında Yapılan Yatırımları

Yatırımlar (Bin TL)	2018		2019		2020	
	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme
KİT'ler:						
BOTAŞ	3.367.000	2.162.899	3.700.000	3.395.444	5.000.000	3.249.176
ÇAY-KUR	170.000	161.311	50.000	43.637	10.374	5.859
DMO	41060	1.122	28.742	2.368	32.134	18.269
DHMİ	1.256.955	1.024.985	776.000	725.524	17.510	15.138
EÜAŞ	1.242.180	659.688	851.266	462.352	1.274.476	370.541
Et ve Süt Kurumu	84.440	27.492	67.600	61.074	76.000	41.095
Eti Maden İşl.	417.000	386.772	573.554	507.661	932.329	506.802
Kıyı Emniyeti	113.030	43.036	45.041	41.540	146.000	144.904
MKEK	219.975	69.139	157.870	50.559	165.617	164.994
TİGEM	140.000	10.650	115.000	94.567	219.381	139.766
TCDD	7.500.000	7.456.143	6.750.000	6.438.755	10.997.765	9.632.371
TEİAŞ	2.850.000	2.921.907	2.991.825	2.996.686	4.000.000	3.654.328
TEDAŞ	264.847	205.986	560.504	211.243	500.000	127.160
TETAŞ	1.800	76	-	-	-	-
TEMSAN	31.480	4.777	10.000	5.507	19.936	2.514
TKİ	141.231	29.277	96.923	32.144	103.150	34.686
TMO	68.508	14.527	24.254	14.113	36.125	17.211
TPAO	3.955.332	3.326.722	4.943.959	4.650.021	6.641.984	4.693.377
TTK	160.000	72.576	112.000	70.776	4.976	4.834
TÜDEMSAŞ	9.300	8.494	5.580	12.873	4.000	1.355
TÜLOMSAŞ	16.678	12.783	8.339	7.392	8.000	941
TÜVASAŞ	51.112	49.309	40.044	34.266	39.769	14.082
TCCD Taşımacılık	953.000	827.860	495.560	448.799	600.000	312.319
Toplam	23.054.928	19.477.531	22.404.061	20.307.301	30.829.526	23.151.864
Döner sermayeli kuruluşlar:						
TRT	175.950	56.748	49.842	22.082	211.002	149.061
AOÇ	4.858	2.080	3.255	3.027	19.063	3.657
Milli Piyango İD.	10.296	1.816	6.075	232	1.000	-
Toplam	191.104	60.644	59.172	25.341	231.065	152.718
Özelleştirme Kapsamında Kuruluşlar:						
ADÜAŞ	60	16	42	2	54	35,6
Sümer Holding	200	12	140	5	157	43
T. Denizcilik İşl.	3.766	548	1.958	532	11.189	804
T. Şeker Fabrikaları	120.000	45812	83.050	58383	139.792	133235
Toplam	124.026	46.388	85.190	58.922	151.192	134.118
Genel Toplam	23.370.058	19.584.563	22.548.423	20.391.564	31.211.783	23.438.700

2020 yılı Yatırım Programı'nda KİT'ler için 30,83 milyar TL ödenek ayrılmış olup en büyük yatırım ödeneği TCDD, TPAO, EÜAŞ, BOTAŞ ile TEİAŞ için ayrılmıştır. Kamu işletmeleri kapsamında denetimi yapılan kuruluşların toplam yatırım ödeneği 2020 yılında 31,21 milyar TL, gerçekleşme ise 23,44 milyar TL olmuştur. Kamu yatırım programlarının 2020 yılı gerçekleşme yüzdesi de %75,1 olduğu görülmektedir.

Kamu işletmelerinin türleri itibarıyla nakdi yatırım harcama tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları

Nakdi harcama	2018 (Bin TL)	2019 (Bin TL)	2020 (Bin TL)	Yıllık Değişim (2019-2020)	
				Tutar (Bin TL)	%
1- KİT'ler	20.662.350	20.397.480	24.026.336	3.628.856	17,8
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar	46.388	58.925	134.075	75.150	127,5
3- Mali Kuruluşlar	705.574	1.160.929	2.594.364	1.433.435	123,5
4- Diğer Kuruluşlar	1.778.061	1.627.525	1.786.041	158.516	9,7
Toplam	15.883.069	23.177.416	28.540.816	5.363.400	23,1

Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının 2020 yılına ait Genel Yatırım ve Finansman Programı, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye tabi kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıklarını ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanuna tabi sermayesinin %50'sinden fazlası kamuya ait olan işletmeciler kuruluşları kapsamakta olup, yukarıdaki nakdi yatırım harcamaları tablosu ise, 2020 yılına ait Genel Yatırım ve Finansman Programı kapsamında dışında kalmakla birlikte Sayıştay denetimine tabi kamu işletmelerine ait yatırımları da kapsadığı için kamu işletmeleri yatırım programı kapsamında yapılan yatırımlar tablosu farklılık göstermektedir.

3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre; başka şirketlere ortak olmak üzere edinilen sermaye payları ortak olunan sermaye payları oranına göre veya kontrol gücünün işletmede olup olmamasına göre önemli etki taşıyan iştirakler, bağlı ortaklıklar veya iş ortaklıkları olarak tanımlanmaktadır.

Standartlarda iştirak; yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletme olarak, önemli etkinlik ise işletmede finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesine

katılma gücünü ve bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücü olarak tanımlanmıştır. Bir işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapılan işletmenin oy hakkının yüzde 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulamadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilmektedir.

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde elli oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu işletmeler ise bağlı ortaklık olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yüzde yirminin altındaki iştirak payları da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olarak veya gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülememesi durumunda maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar olarak değerlendirilmektedir.

233 sayılı KHK'ya göre sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan anonim şirketler bağlı ortaklık; sermayelerinin en az yüzde on beşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketler ise iştirak olarak tanımlanmakta olup, bu şirketler KHK'nın üçüncü ve dördüncü bölümündeki hükümlere göre faaliyet göstermektedir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ortaklık paylarına ilişkin sınırlamalar başlıklı 56'ncı maddesinin birinci fıkrasında, "*Bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi öz kaynaklarının yüzde onbeşini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının yüzde altmışını aşamaz*" hükmü getirilmiş, diğer fıkralarda iştirak oranlarının öz kaynaklar karşısındaki durumu ile banka sermayesinde payı bulunan ortaklıkların iştirak ilişkisi düzenlenmiştir.

Bankacılık sektörü için, bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklar ve satılmaya hazır finansal varlıklarda izlenen ortaklıklar ayrı ayrı tanımlanmıştır.

BDDK tarafından çıkarılan ve 08.11.2006 tarihli ve 26340 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ'de;

-Bağlı ortaklık; ana ortaklığın kontrolü altında faaliyet gösteren ortaklık,

-İştirak; ana ortaklık bankanın sermayesine katıldığı, üzerinde kontrolü bulunmamakla birlikte önemli etkinliğe sahip olduğu yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

-Birlikte kontrol edilen ortaklıklar; iş ortaklıkları ve adi ortaklıklar dâhil olmak üzere, ana ortaklık bankanın bir ortaklık sözleşmesi çerçevesinde başka gruplarla birlikte kontrol ettiği, yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu işletmelerinin sermaye payına sahip olduğu iştirak, bağlı ortaklık veya hisse senedi olarak kayıtlarında yer alan tüm şirketlerin sayısı, sermayeleri, kamu işletmelerinin sermaye taahhütleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler

Başlıca bilgiler	Ölçü	2018	2019	2020	Değişim (2019-2020)	
					Adet/Tutar	Yüzde (%)
İştirak edilen şirket sayısı:						
-Bir kuruluşun iştirak ettiği	Adet	59	69	82	13	18,8
-Birden fazla kuruluşun iştirak ettiği	Adet	21	21	24	3	14,2
-Tasfiye halindeki ve faaliyetsiz iştirakler	Adet	11	11	13	2	18,2
-Yabancı sermayeli iştirakler	Adet	38	37	42	5	13,5
-Sermayesinin %50'den fazlası kamuya ait olan iştirakler		15	14	18	4	28,5
Toplam	Adet	144	152	179	27	17,8
İştiraklerin:						
-Esas sermayeleri	Bin TL	50.989.350	78.358.557	94.616.933	16.258.376	20,7
-Ödenmiş sermayeleri	Bin TL	47.502.505	50.281.349	67.842.646	17.561.297	34,9
-Sermaye ödeme oranı	%	93	64	72	8	12,5
Denetlenen kuruluşların iştirakleri:						
-Sermaye taahhüdü	Bin TL	30.472.407	39.066.137	42.303.370	3.237.233	8,3
-Sermaye ödemesi	Bin TL	27.567.344	32.803.241	41.065.909	8.262.668	25,19
-Sermaye ödeme oranı	%	90,5	84	97	13	15,5
-Denetlenen kuruluşların, iştiraklerin sermayesine katılma oranı	%	59,8	50	45	(5)	(10)
İştiraklerin:						
-Dönem kârları toplamı	Bin TL	77.572.217	67.654.424	48.257.306	(19.397.118)	(28,7)
-Dönem zararları toplamı	Bin TL	7.353.318	2.518.758	6.413.764	3.895.006	154,6
Denetlenen kuruluşların payına düşen:						
-Temettü	Bin TL	3.218.985	6.504.960	4.901.020	(1.603.940)	(24,6)
-Temettünün ödenen iştirak payı oranı	%	11,7	20	11,9	(8,1)	(40,5)

(*)Uluslararası 2 kredi kartı ödeme şirketindeki sermaye payı çok küçük olduğu için bu şirketlerin esas ve ödenmiş sermaye ile dönem kâr/zararları tabloya dâhil edilmemiştir.

2020 yılında denetlenen kuruluşların iştirak ettiği kuruluşların toplam dönem kârları 48,3 milyar TL olarak gerçekleşmiş olup, denetlenen kuruluşlar bu kapsamda 4,9 milyar TL temettü geliri elde etmiştir. Yıllık denetim raporlarının yazılma tarihinde bazı kuruluşların Genel Kurul toplantıları yapılmadığından; temettü miktarının artması söz konusu olabilecektir.

2020 yılında Sayıştay denetimine alınan Türkiye Vakıflar Bankası TAO ve şirketlerinin 27 tane bağlı şirketi tabloda yer almaktadır. Bunun yanında 11 şirkette sermaye payı edinilmiş, 11 şirket ile sermaye ilişkisi, tasfiye olma, iflas nedeniyle kapatılma veya satılmak suretiyle sonlandırılmıştır. Sermaye payı edinilen 11 şirket ve tabloya dahil olan 27 şirketle beraber söz konusu 38 şirkete kamu işletmelerince, toplam 2 milyar 999 milyon TL sermaye taahhüdünde bulunulmuş ve 2 milyar 985 milyon TL'si ödenmiştir.

EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2020)

Kamu İşletmeleri Listesi ve İşletmelere İlişkin Başlıca Bilgiler							
Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı (Bin TL)	Kâr/Zarar (Bin TL)
		Esas (Bin TL)	Ödenmiş (Bin TL)	Öz (Bin TL)	Yabancı (Bin TL)		
I	KİT'LER						
1	Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı AŞ (BOTAŞ)	14.357.000	4.975.000	12.759.917	54.757.333	67.517.250	(26.768)
2	Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAY-KUR)	3.695.000	2.943.413	739.542	4.365.937	5.105.479	(547.247)
3	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ)	10.650.000	6.156.851	8.571.084	6.013.263	14.584.347	(2.076.828)
4	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü (DMO)	130.582	82.946	664.923	3.333.272	3.998.195	322.580
5	Elektrik Üretim AŞ (EÜAŞ)	14.000.000	14.000.000	20.042.219	7.097.507	27.139.726	171.944
6	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü	1.304.000	1.304.000	429.511	1.848.761	2.278.272	(222.991)
7	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	1.500.000	1.500.000	6.234.175	695.882	6.930.057	2.737.087
8	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü	51.095	51.095	1.439.631	336.620	1.776.251	1.244.777
9	Makine ve Kimya Endüstrisi AŞ	1.200.000	675.000	2.398.371	1.925.667	4.324.038	925.789
10	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD)	107.000.000	89.164.442	62.129.140	9.405.800	71.534.940	(3.866.424)
11	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)	2.975.000	2.770.747	2.391.053	429.068	2.820.121	76.830
12	TCDD Taşımacılık AŞ	8.500.000	8.500.000	4.523.377	1.973.039	6.496.416	(1.333.171)
13	TCDD Teknik Mühendislik ve Müşavirlik AŞ	24.000	13.190	13.468	25.613	39.081	5.908
14	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)	2.550.000	2.550.000	4.251.057	5.709.850	9.960.907	61.608
15	TTK Amasra Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.250.000	1.110.000	23.284	38.242	61.526	(119.173)

Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı (Bin TL)	Kâr/Zarar (Bin TL)
		Esas (Bin TL)	Ödenmiş (Bin TL)	Öz (Bin TL)	Yabancı (Bin TL)		
16	TTK Armutçuk Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.695.000	1.465.000	50.518	22.867	73.385	(156.666)
17	TTK Karadon Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	5.245.000	4.661.000	350.482	69.096	419.578	(455.751)
18	TTK Kozlu Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	3.080.000	2.688.500	(10.512)	81.349	70.837	(308.070)
19	TTK Üzülmaz Taşköprü İşletmesi Müessesesi	2.965.000	2.659.000	20.796	65.788	86.584	(246.744)
20	Türk Sudan Uluslararası Tarım ve Hayvancılık AŞ	53.200	14.712	15.446	191	15.637	238
21	Türkiye Elektrik Dağıtım AŞ (TEDAŞ)	22.000.000	20.598.642	4.863.504	3.383.024	8.246.528	(357.491)
22	Türkiye Elektrik İletim AŞ(TEİAŞ)	12.800.000	5.000.000	22.437.713	5.442.273	27.879.986	5.975.513
23	Türkiye Elektromekanik Sanayi AŞ (TEMSAN)	295.000	275.000	38.724	522.380	561.104	5.584
24	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ)	1.000.000	1.000.000	2.031.225	2.613.591	4.644.816	2.926
25	Türkiye Petrolleri A.O.(TPAO)	12.018.000	3.717.807	20.465.170	19.791.047	40.256.217	1.704.852
26	Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi AŞ (TÜRASAŞ)	3.727.035	2.298.580	1.832.251	372.343	2.204.594	(109.743)
27	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK)	14.500.000	12.825.000	12.759.384	138.388	12.897.772	(11.987)
TOPLAM (I)		248.564.912	192.999.925	191.465.453	130.458.191	321.923.644	3.396.582
II	ÖZELLEŞTİRME KAPSAM VE PROGRAMINDAKİ KURULUŞLAR						
1	Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret AŞ	1.000	1.000	83.584	1.054	84.638	585
2	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret AŞ	30.000	30.000	18.499	8.666	27.165	(1.893)
3	Sümer Holding AŞ	11.299.080	6.509.373	37.822	8.999	46.821	(24.668)
4	TH Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ (KBİ)	-	-	(235)	376	141	(235)
5	Türkiye Denizcilik İşletmeleri AŞ	220.948	131.016	214.138	372.316	586.454	28.194

Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı (Bin TL)	Kâr/Zarar (Bin TL)
		Esas (Bin TL)	Ödenmiş (Bin TL)	Öz (Bin TL)	Yabancı (Bin TL)		
6	Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ (TÜRK ŞEKER)	3.000.000	2.982.559	(1.071.141)	7.958.926	6.887.785	(969.752)
TOPLAM (II)		14.551.028	9.653.948	(717.333)	8.350.337	7.633.004	(967.769)
III	MALİ KURULUŞLAR						
1	Emlak Katılım Varlık Kiralama AŞ	50	50	50	3.124.370	3.124.420	-
2	Emlak Varlık Kiralama AŞ	50	50	50	1	51	-
3	Halk Faktoring AŞ	96.000	96.000	204.030	1.651.739	1.855.769	104.618
4	Halk Finansal Kiralama AŞ	323.000	323.000	419.987	3.750.078	4.170.065	86.494
5	Halk Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ	970.000	970.000	2.926.489	588.237	3.514.726	352.452
6	Halk Varlık Kiralama AŞ	100	100	2.339	951.283	953.622	700
7	Halk Yatırım Menkul Değerler AŞ	104.000	104.000	364.244	297.509	661.753	240.233
8	İller Bankası AŞ	30.000.000	19.278.132	24.131.877	22.747.453	46.879.330	2.659.636
9	Kalkınma Girişim Sermayesi Portföy Yönetimi AŞ	1.800	1.800	1.530	824	2.354	(334)
10	Kalkınma Yatırım Varlık Kiralama AŞ	50	50	50	1	51	-
11	T.C. Ziraat Bankası AŞ	13.100.000	13.100.000	93.278.260	849.323.004	942.601.264	10.834.123
12	T.H. Kalkınma Yatırım Menkul Değerler AŞ	5.000	5.000	11.884	136	12.020	1.043
13	Türk Reasürans AŞ	600.000	375.000	459.833	515.424	975.257	105.060
14	Türkiye Emlak Katılım Bankası AŞ	1.026.915	1.026.915	1.539.266	18.850.911	20.390.177	104.451
15	Türkiye Halk Bankası AŞ	2.473.776	2.473.776	42.930.504	637.095.591	680.026.095	3.229.900
16	Türkiye İhracat Kredi Bankası AŞ (EXİMBANK)	9.270.000	9.270.000	11.413.457	192.813.817	204.227.274	1.511.388
17	Türkiye Kalkınma Fonu	-	-	(27)	203.367	203.340	(27)
18	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası AŞ	1.600.000	1.600.000	3.587.942	24.483.796	28.071.738	620.772
19	Türkiye Vakıflar Bankası TAO	3.905.622	3.905.622	46.484.658	652.412.460	698.897.118	6.439.273

Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı (Bin TL)	Kâr/Zarar (Bin TL)
		Esas (Bin TL)	Ödenmiş (Bin TL)	Öz (Bin TL)	Yabancı (Bin TL)		
20	Vakıf Faktoring AŞ	250.000	250.000	473.191	5.317.502	5.790.693	125.825
21	Vakıf Finansal Kiralama AŞ	200.000	200.000	355.161	3.357.058	3.712.219	86.650
22	Vakıf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ	460.000	460.000	1.444.475	1.484.506	2.928.981	118.592
23	Vakıf Yatırım Menkul Değerler AŞ	100.000	100.000	416.672	1.345.528	1.762.200	232.756
24	Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ	3.520.215	3.520.215	5.068.184	339.722	5.407.906	379.279
25	Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı AŞ	750.000	750.000	983.425	1.710	985.135	114.625
26	Ziraat Katılım Bankası AŞ	1.750.000	1.750.000	3.734.274	56.452.723	60.186.997	792.482
27	Ziraat Katılım Varlık Kiralama AŞ	50	50	167	4.013.814	4.013.981	122
28	Ziraat Portföy Yönetimi AŞ	12.500	12.500	137.876	9.255	147.131	82.564
29	Ziraat Yatırım Menkul Değerler AŞ	60.000	60.000	433.915	299.503	733.418	405.286
30	ZKB Varlık Kiralama AŞ	50	50	83	3.504	3.587	28
TOPLAM (III)		70.579.178	59.632.310	240.803.846	2.481.434.826	2.722.238.672	28.627.991
IV	DİĞER KURULUŞLAR						
1	Arıcak Turizm ve Ticaret AŞ	1.250	1.250	(3.314)	4.070	756	(58)
2	Askeri Fabrika ve Tersane İşletme AŞ (ASFAT)	57.700	57.700	67.941	2.972.206	3.040.147	13.072
3	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü (AOÇ)	1	1	216.090	24.252	240.342	54.924
4	Bileşim Alternatif Dağıtım Kanalları AŞ	145.000	145.000	153.740	35.085	188.825	6.753
5	Central Oto Kiralama AŞ	252.500	252.500	313.443	1.844.557	2.158.000	50.582
6	İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu	-	-	756.551	4.659	761.210	108.925
7	Kule Verici Tesisleri İşletim ve Teknolojileri AŞ	50.000	50.000	42.666	6.321	48.987	(8.829)
8	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü (MPİ)	-	-	1.202	238.898	240.100	297.628
9	Onko İlaç Sanayi ve Ticaret AŞ	93.000	93.000	124.510	682.208	806.718	29.425

10	Platform Ortak Kartlı Sistemler AŞ	21.000	5.250	4.763	88	4.851	(446)
Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı (Bin TL)	Kâr/Zarar (Bin TL)
		Esas (Bin TL)	Ödenmiş (Bin TL)	Öz (Bin TL)	Yabancı (Bin TL)		
11	PTT Anadolu Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret AŞ	200.000	200.000	213.330	48.985	262.315	37.025
12	PTT Bilgi Teknolojileri AŞ	5.370	5.370	53.876	20.907	74.783	501
13	PTT Para Lojistik ve Özel Güvenlik Hizmetleri AŞ	50.000	50.000	39.307	34.290	73.597	752
14	PYS Güvenlik AŞ	2.000	2.000	4.073	3.486	7.559	2.038
15	Sofra Kurumsal ve Ödüllendirme Hizmetleri AŞ	600	600	26.584	11.402	37.986	6.478
16	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı AŞ (PTT)	5.000.000	2.093.940	773.889	5.804.476	6.578.365	(740.997)
17	Taksim Otelcilik AŞ	334.257	334.257	393.310	28.994	422.304	12.725
18	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)	-	-	54.617.701	49.490.615	104.108.316	2.187.832
19	TÜBİTAK Marmara Teknokent AŞ	5.750	5.750	52.136	10.900	63.036	5.074
20	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)	182.000	182.000	3.843.986	1.080.926	4.924.912	496.531
21	TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme AŞ	2.486.783	2.486.783	3.130.447	3.762.086	6.892.533	716.741
22	Vakıf Enerji ve Madencilik AŞ	85.000	236.892	227.491	107.084	334.575	(1.310)
23	Vakıf Gayrimenkul Değerleme AŞ	30.000	30.000	37.257	9.308	46.565	(3.374)
24	Vakıf İnşaat Restorasyon ve Ticaret AŞ	34.330	34.330	35.667	208	35.875	692
25	Vakıf Pazarlama Sanayi ve Ticaret AŞ	47.927	47.927	66.848	21.568	88.416	5.378
26	ZG Tarım Piyasaları AŞ	210.000	210.000	221.370	5.582	226.952	11.372
27	ZG Tarım ve Hayvancılık Yatırımları AŞ	50	50	16	1	17	(31)
28	Ziraat İşletme Yönetimi ve Gayrimenkul Geliştirme AŞ	5.000	3.250	1.133	3.047	4.180	(1.492)
29	Ziraat Teknoloji AŞ	5.000	5.000	18.835	64.368	83.203	3.421
TOPLAM (IV)		9.304.518	6.532.850	65.434.848	66.320.577	131.755.425	3.291.332
GENEL TOPLAM		342.999.636	268.819.033	496.986.814	2.686.563.931	3.183.550.745	34.348.136

*2020 yılına ilişkin olarak 2021 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 4 adedi kıst rapor olmak üzere 95 adet rapor hazırlanmış olup 2020 yılı içerisinde 3 kuruluşun (TÜVASAŞ, TULOMSAŞ ve TÜDEMSAŞ) tasfiyesiz infisah yoluyla yeni kurulan TÜRASAŞ altında birleştirilmesi nedeniyle Genel Rapor 92 kuruluşun verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.